

POWIAT
NOWOSĄDECKI

ROZWÓD I ALIMENTY - PODSTAWOWE ZAGADNIENIA PRAWNE

Projekt „Prowadzenie Punktu Nieodpłatnej Pomocy Prawnej w Nowym Sączu” 2025

-Edukacja Szkolna Przeciwno Wykluczeniu Prawnemu prowadzona przez Ministerstwo Sprawiedliwości-

Zadanie zrealizowano przy wsparciu finansowym Powiatu Nowosądeckiego

Rozwód i alimenty w świetle polskiego prawa

- Prezentacja przedstawia podstawowe regulacje prawne, zasady i skutki prawne postępowania w sprawie o rozwód oraz przepisy prawne w przedmiocie obowiązku alimentacyjnego na gruncie polskiego prawa cywilnego i rodzinnego.
- Omawiane zagadnienia dotyczą zarówno sfery prawa materialnego jak i procesowego

Akty prawne

Główne akty prawne regulujące zagadnienia dotyczące rozvodu i alimentów:

- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (KRO) – podstawowe przepisy i regulacje prawne dotyczące małżeństwa, rozvodu, alimentów, władzy rodzicielskiej.
- Kodeks postępowania cywilnego – określa procedurę postępowania rozwodowego i w przedmiocie alimentów.

Rozwód - podstawowe pojęcia

- Rozwód to prawne rozwiązanie małżeństwa przez sąd.
- W Polsce uzyskanie rozwodu jest możliwe wyłącznie na drodze sądowej, jednakże pojawiają się głosy, aby w przyszłości, rozważyć możliwość rozwiązywania małżeństwa przez rozwód w formule pozasądowej, w szczególności, gdy rozwód ma być orzeczony bez orzekania o winie i gdy brak małoletnich dzieci stron.
- Aby uzyskać rozwód, trzeba wykazać, że między małżonkami nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia, czyli ustanie więzi uczuciowej, fizycznej i gospodarczej.

Rozwód - przesłanki ustawowe

- Zgodnie z art. 56 § 1 KRO, rozwód może zostać orzeczony, jeśli między małżonkami nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia. Trwałość: brak perspektywy na odbudowanie związku, a zupełność – całkowite zerwanie więzi emocjonalnej, fizycznej i ekonomicznej.
- Jednakże mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.
- Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Przesłanki negatywne

Sąd nie orzeknie rozwodu, jeśli:

- 1) Mogłoby to zaszkodzić dobru wspólnych małoletnich dzieci;
- 2) Byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego;
- 3) Rozwodu żąda małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, a drugi małżonek się temu sprzeciwia.

Rodzaje rozwodu

W polskim prawie istnieją trzy możliwości, jeśli idzie o orzeczenie rozwodu:

- 1) Rozwód z orzeczeniem o winie jednego lub obojga małżonków;
- 2) Rozwód bez orzekania o winie – na zgodny wniosek stron;
- 3) Rozwód z winą obu stron – jeśli sąd uzna, że obie strony przyczyniły się do rozpadu małżeństwa.

Skutki orzeczenia o winie

Orzeczenie o winie ma znaczenie przede wszystkim przy dochodzeniu alimentów przez byłego małżonka. Małżonek wyłącznie winny nie może żądać alimentów, natomiast małżonek niewinny może żądać alimentów, jeśli rozwód pogorszył jego sytuację materialną.

Art. 60 kro § 1. Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczyniać się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

§ 3. Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

Postępowanie rozwodowe

- Postępowanie rozpoczyna się złożeniem pozwu rozwodowego do Sądu Okręgowego.
- Postępowanie jest prowadzone w trybie procesowym.
- Obowiązkowe jest przesłuchanie stron, czyli małżonków, choć zdarzają się sytuacje, że Sąd orzeka zaocznie.
- Sąd może skierować strony do mediacji, zwłaszcza gdy w grę wchodzi kwestie dotyczące kontaktów rodzica z małoletnim dzieckiem, alimentów, władzy rodzicielskiej.

Wyrok rozwodowy

- Art. 58 kro § 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.
- § 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

Wyrok rozwodowy

- Art. 58 § 1b kro Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.
- § 2. Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.
- § 3. Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.
- § 4. Orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej.

Obowiązek alimentacyjny wobec dziecka

- Art. 133 kro § 1. Rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.
- § 2. Poza powyższym wypadkiem uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku.
- § 3. Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się.

Wysokość alimentów

Sąd w postępowaniach w przedmiocie alimentów ustala wysokość alimentów, biorąc pod uwagę:

- 1) Usprawiedliwione potrzeby dziecka – np. wyżywienie, mieszkanie, edukacja, leczenie;
- 2) Możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego – ocenia się nie tylko faktyczne zarobki, ale i potencjalne możliwości.

Ustalanie alimentów

- Postępowanie alimentacyjne odbywa się przed sądem rejonowym.
- Nawet po orzeczeniu rozvodu, w którym ustalone zostały alimenty, zarówno małoletni może wnieść o podwyższenie alimentów (np. Z uwagi na zmianę okoliczności i zwiększenie potrzeb życiowych), a rodzic zobowiązany do alimentacji - o obniżenie zasądzonych alimentów
- Osoba uprawniona musi złożyć stosowne pismo, załączyć dowody wykazujące okoliczności np. Dotyczące kosztów życia, sytuacji majątkowej i życiowej (np. rachunki, zaświadczenia lekarskie) oraz wskazać możliwości finansowe zobowiązanego.

Zabezpieczenie alimentów

- Na czas trwania procesu sąd może wydać postanowienie o zabezpieczeniu alimentów, aby zapewnić dziecku środki utrzymania. Wydaje się je szybko, na podstawie wniosku i wstępnych dokumentów, bez potrzeby przeprowadzania pełnego postępowania dowodowego.

Egzekucja alimentów

- Jeśli zobowiązany nie płaci alimentów dobrowolnie, uprawniony może złożyć wniosek do komornika o egzekucję. Komornik może zająć wynagrodzenie, konto bankowe, a także nieruchomości. Dłużnik może stracić prawo jazdy lub trafić na listę dłużników alimentacyjnych.

Zmiana wysokości alimentów

Każda ze stron może wystąpić o zmianę wysokości alimentów, obniżenie lub podwyższenie, jeśli nastąpiła istotna zmiana:

- Potrzeb uprawnionego (np. choroba, edukacja, etc.);
- Możliwości finansowych zobowiązanego (np. utrata pracy, choroba, etc.).

Można także wnieść pozew o uchylenie obowiązku alimentacyjnego.

Art. 133 kro: Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się.

Rozwód a podział majątku

- Sąd w wyroku rozwodowym może dokonać podziału majątku wspólnego, jeśli nie spowoduje to nadmiernej zwłoki.
- Art. 58 § 3 kro Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.
- Zwykle podział następuje w odrębnym postępowaniu albowiem istotą postępowania rozwodowego nie jest dokonanie podziału majątku, a orzeczenie rozvodu; w sytuacji braku zgody stron na zgodny podział majątku, sąd nie rozstrzygnie w tejże materii, bowiem prowadzić by to mogło to zwłoki w postępowaniu.

Mediacja

- Mediacja to dobrowolny proces rozwiązywania sporu z pomocą bezstronnego mediatora.
- Może być zainicjowana przez sąd lub samych małżonków.
- Dotyczyć m.in. kwestii dzieci, alimentów, podziału majątku (nieczęsto w postępowaniu rozwodowym, chyba, że doprowadzi do uzgodnienia stanowiska i braku przewłoki w postępowaniu rozwodowym).
- Uгода zawarta przed mediatorem i zatwierdzona przez sąd ma moc wyroku sądowego.

Rozwód cywilny a kwestie kościelne

- Rozwód cywilny nie ma skutków w prawie kanonicznym.
- Kościół katolicki nie uznaje rozwodów cywilnych.
- Możliwe jest natomiast orzeczenie nieważności małżeństwa przez sąd kościelny, jeśli zaistniały przeszkody lub wady zgody małżeńskiej.
- Kwestie te reguluje Kodeks Prawa Kanonicznego i ustawodawstwo kościelne; sprawy te są poza jurysdykcją sądów świeckich.